YHDENVERTAINEN, ESTEETÖN JA YHTEISÖLLINEN MIKKELI

Vammaispoliittinen ohjelma
vuosille 2005-2008

MIKKELI

Mikkelin kaupungin julkaisuja 5/2004

ISBN 952-9861-83-4
ISSN 1459-1790

SISÄLLYS

ESIPUHE 1

1 JOHDANTO 3

2 VAMMAISUUS YHTEISKUNNASSA 4

3 VAMMAISPALVELUJEN ORGANISOITUMINEN MIKKELISSÄ 4

4 MIKKELIN VAMMAISNEUVOSTO 6

5 VAMMAISPOLIITTISEN OHJELMAN LAATIMINEN 7

5.1 Asiakaskysely 8

5.2 Palvelurakenneselvitys 8

5.3 Yhteistoiminnalliset työryhmät vammaispoliittisen ohjelman laatijoina 9

6 VAMMAISPOLIITTISEN OHJELMAN TEEMAT JA PERIAATTEET 10

6.1 Syrjimättömyys 11

6.2 Osallisuus 12

6.3 Esteettömyys 12

6.4 Kumppanuus 13

7 VAMMAISPOLIITTINEN OHJELMA 14

7.1 Vammaistyön ensisijaiset kehittämistarpeet 14

7.2 Asuminen ja elinympäristön toimivuus 15

7.3 Koulutus 19

7.4 Tiedonsaanti, tiedotus ja asenteet 23

7.5 Työllistyminen ja työelämä 26

7.6 Vapaa-aika ja kulttuuri 29

8 VAMMAISPOLIITTISEN OHJELMAN TOTEUTUS 32

LÄHTEET 33

LIITTEET

ESIPUHE

Mikkelin vammaispoliittinen ohjelma on syntynyt syrjimättömyyden arvon lähteellä.

Ohjelma kytkeytyy eurooppalaiseen JOIN-syrjimättömyyden ja tasa-arvoisuuden hankkeeseen, jonka tausta-ajattelussa korostuvat kansalliset ja kansainväliset sekä yleisten ihmisoikeuksien että sosiaalisten ja hyvinvointioikeuksien periaatteet.

Paikallisena hyvinvointistrategiana Mikkelin vammaispoliittinen ohjelma kiinnittää lähtökohtaisesti kriittisen huomion Mikkelin vammaispalvelujen palvelurakenteeseen, sen hallinnolliseen ja toiminnalliseen malliin, palvelujen sisältöihin ja toteuttamiskäytäntöihin sekä asiakaspalvelun laatuun ja kulttuuriin, joista ohjelman valmistelutyönä on tuotettu selvityksiä ja kartoituksia.

ISO, Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, vastaa Mikkelin vammaispoliittisen ohjelman laatimisprosessista. ISO näkee hyvinvointipoliittisen strategian luomisen uudenlaisena oppivana suunnittelu- ja kehittämiskulttuurina ja kehittämisvälineenä, joka tavoittelee uusia mahdollisuuksia ja vastuita sekä pysyvää yhteistä verkostoista kehittämisen tapaa kansalaisten hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Mikkelin vammaispoliittisen ohjelman kehittämisvastaavana toiminut sosionomi Merja Kämppi on tarttunut erinomaisella tavalla Mikkelin vammaispoliittisen ohjelman luomiseen oppivan kehittämisen periaatteiden mukaisesti. Ohjelmaprosessin ydintoimijat muodostuivat laajapohjaisista verkostoisista dialogisista työryhmistä. Työryhmät jakoivat ja kokosivat erilaiset ja erilaatuiset tietämykset vammaispoliittisen ohjelman sisällöiksi ja niiden konkreettiseksi realistiseksi toteuttamisohjelmaksi. Kehittämisprosessin ohjausote oli loistavan intensiivinen ja innostava. Ohjelmassa toteutui näkemys kansalaislähtöisen ja virkajohtoisen toiminnan ja vastuun uudenlaisesta liitosta.

Kiitokset uutteruudesta ja voimakkaasta kiinnittymisestä oppivaan dialogiseen kehittämiseen ja sen jatkuvuuteen kuuluvat Merjan lisäksi prosessin näkemykselliselle asettajalle sosiaalijohtaja Antti Tervasmäelle, työn ohjausryhmälle ja ennen kaikkea

työryhmien jäsenille ja Mikkelin vammaisneuvostolle, joka ottaa vastuun ohjelman seurannasta ja arvioinnista yhdessä työryhmien kanssa.

Ohjelman laatiminen oppivana kehittämisprosessina todensi lauseen Bernard Shawlta ”Pystyvät ihmiset tässä maailmassa ovat niitä, jotka eivät vain moiti olosuhteita ja ympäristöä, vaan pystyvänä ja osaavana etsivät toiminnalleen oikeita olosuhteita ja elleivät löydä niitä, luovat ne”.

Mikkelissä heinäkuussa 2004

Mali Soininen
ISO, Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Mikkeli

1 JOHDANTO

Vammaispolitiikan tavoitteena on turvata vammaisille henkilöille yhdenvertaiset mahdollisuudet omien kykyjen, tarpeiden ja tavoitteiden mukaiseen hyvään ja mielekkääseen elämään. Yhdenvertaiset mahdollisuudet toteutuvat siten, että vammaisten henkilöiden oikeudet tiedostetaan ja tunnustetaan kaikilla elämän aloilla. Oikeuksien toteutumiseksi tämä vammaispoliittinen ohjelma on laadittu periaatteinaan syrjimättömyys, osallisuus, esteettömyys ja kumppanuus.

Mikkelin kaupunki osallistui Euroopan unionin osarahoittamaan ja työministeriön hallinnoimaan Join Promotion of Anti-discrimination at Local Level (Join)-hankkeeseen (ks. Liite 1.). Hankkeen tavoitteena oli luoda, testata ja mallintaa hyviä käytäntöjä syrjimättömyyden ja tasa-arvon edistämiseksi. Ohjelman perustaksi suoritettiin asiakaskysely vuonna 2002 ja tehtiin palvelurakenneselvitys vuonna 2004.

Tämän vammaispoliittisen ohjelman lähtökohta on asiakaslähtöisyyden kunnioittaminen ja palvelujen entistä parempi vastaaminen vammaisten henkilöiden tarpeisiin. Ohjelma on tarkoitettu työvälineeksi Mikkelin päättäjille, palvelun tuottajille ja vammaisille henkilöille itselleen. Se on laadittu toiminnalliseksi ja sisältää konkreettisia toimenpide-ehdotuksia. Ohjelmakauden käytännön toimien kehittyminen osoittaakin vammaispoliittisen ohjelman tuloksellisuuden. Ohjelman sisältö rakentuu paikallisista ja ajankohtaisista kehittämistä vaativista asioista. Ohjelmassa esitellyt useat asiat palvelevat myös muita väestöryhmiä, kuten iäkkäitä henkilöitä, pitkäaikaissairaita henkilöitä ja pienten lasten vanhempia.

Tämän ohjelman kokoamisen keskeinen työtapa on ollut yhteistoiminnallisen työryhmätyöskentelyn kautta käytävä dialogi vammaisten henkilöiden, palvelun tuottajien ja päättäjien kesken. Vammaisten henkilöiden on saatava itse olla mukana heitä koskevien asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa, koska he ovat parhaita asiantuntijoita itseään koskevissa asioissa. Ohjelman laatiminen on edistänyt kansalaistoiminnan ja julkisen sektorin välistä yhteistyötä. Vammaisneuvosto on ollut mukana ohjelman valmistelussa ja sillä on keskeinen asema yhdyssiteenä ja tiedon välittäjänä vammaisjärjestöjen ja kaupungin hallinnon välillä ohjelmaa toteutettaessa.

2 VAMMAISUUS YHTEISKUNNASSA

Maailman Terveysjärjestö (WHO) määrittelee vammaisuuden vaikutukset kolmella tasolla: vammana, toimintavajavuutena ja haittana.

- Vamma nähdään minkä tahansa fysiologisen, anatomisen tai psykologisen rakenteen vajavuutena tai epänormaaliutena, elimellisenä, orgaanisen tason häiriönä.
- Toimintavajavuus on vammasta johtuvaa toimintakyvyn rajoittuneisuutta tai puutetta tai häiriötä ihmisen fyysisen tai psyykkisen toimintakyvyn alueella.
- Haitta on seurausta vammasta tai toimintavajavuudesta. Se estää ihmistä toteuttamasta itseään iälleen, sukupuolelleen sekä sosiaali- ja kulttuuritaustalleen tavanomaisella tavalla.

Vammaispalvelulain mukaan vammaisella henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jolla on vamman tai sairauden johdosta pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista. Vammaisuus laajasti käsitettynä sisältää jossakin muodossa suoriutumista haittaavat tilat. Vammaisuutta on käsiteltävä yksilön kokemuksena ja tilana sekä sosiaalipoliittisena ja yhteiskunnallisena kysymyksenä. (Räty 2002, 43.)

3 VAMMAISPALVELUJEN ORGANISOITUMINEN MIKKELISSÄ

Mikkelin kaupungin vammaispalvelujen toiminta-ajatus on vammaisten kuntalaisten toimintakyvyn tukeminen sekä vammaispalvelulain ja kehitysvammaisten erityishuoltolain edellyttämien kohtuullisten palvelujen järjestäminen erityisesti vaikeavammaisille.

Vammaispalveluiden tarkoituksena on

- edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä
- ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja tavoitteena sosiaalisen toimintakyvyn edistäminen

- palvella henkilöitä, joilla on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämäntoiminnoista
- täydentää vammaisen henkilön käytettävissä olevia kaikkia normaalipalveluja (kun normaalit palvelut eivät riitä, on vammaisella henkilöllä käytettävissään lisäksi vammaispalvelulain mukaiset palvelut)

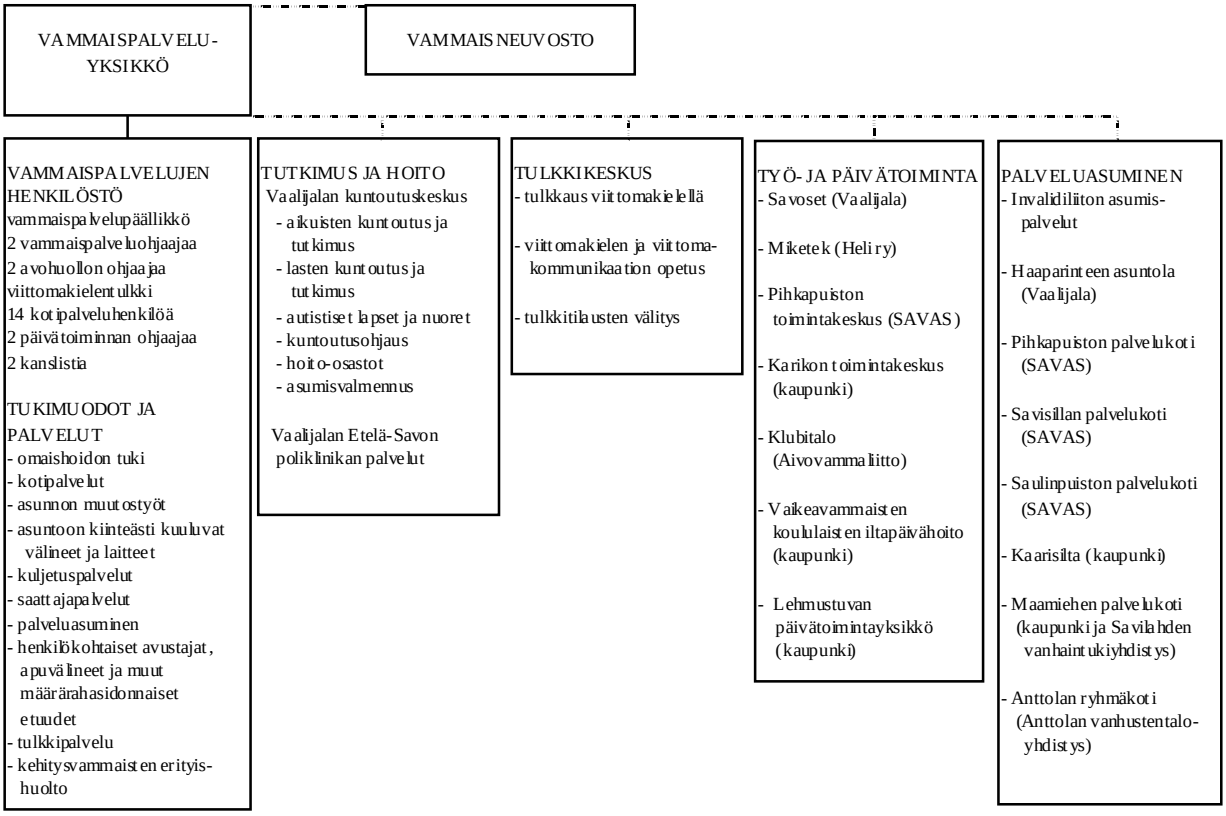

KUVIO 1. Mikkelin vammaispalvelut

TAULUKKO 1. Vammaispalvelujen käyttö vuosina 2001-2003

Lähde: Mikkelin kaupunki. Toimintakertomus 2003.

	2001	2002	Toteutunut 2003
Vammaispalveluasiakkaat yhteensä	412	445	508
Vaikeavammaisten tulkkipalvelu	47	39	39
Kuljetuspalvelu	318	356	406
Asumispalvelut	20	20	21
Henkilökohtaiset avustajat	18	26	22
Asunnon muutostyöt ja asuntoon kuuluvat välineet	52	76	60
Vammaisten työtoiminta (invalidien suojatyö)	9 974	9 336	11 230
Omaishoidon tuen saajat	84	79	81
Kotipalvelukäynnit	13 000	10 854	10 537
Kehitysvammaiset yhteensä	254	254	269
Hoitopäivät laitoksissa	11 316	10 396	11 080
Hoitopäivät asumispalveluissa	20 805	23 755	24 801
Työtoimintapäivät	9 154	10 145	10 560

4 MIKKELIN VAMMAISNEUVOSTO

Mikkelin kaupungin vammaisneuvosto on Mikkelin kaupungin ja sen alueella toimivien vammaisjärjestöjen yhteistyöelin, jonka tarkoituksena on

- auttaa tarvittaessa Mikkelissä toimivia vammaisjärjestöjä ja edistää yhteistyötä sekä järjestöjen että kaupungin eri elinten kanssa
- edistää vammaisten tasa-arvoista osallistumista yhteiskunnan eri toimintoihin, kuten asumiseen, sosiaali- ja terveyspalvelujen saamiseen, koulutukseen, työllistymiseen sekä kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintoihin
- seurata vammaisten näkökulmasta kaupungin päätöksentekoa erityisesti heille tarkoitettujen palvelujen, tukitoimien ja muiden etuuksien järjestämiseksi sekä niiden saatavuuden parantamiseksi

- tehdä aloitteita ja esityksiä ja antaa lausuntoja vammaisia koskevissa asioissa sekä seurata vammaishuollon kehitystä Mikkelin kaupungissa
- vaikuttaa ympäristön suunnitteluun ja toteutukseen siten, että julkiset tilat soveltuvat vammaisten henkilöiden tarpeisiin
- pitää yhteyttä valtakunnalliseen vammaisneuvostoon

Vammaisneuvostossa on kuusi jäsentä, puheenjohtaja, kuusi varajäsentä, kaupungin hallituksen nimeämä edustaja ja varaedustaja sekä sosiaali- ja terveyslautakunnasta että teknisestä lautakunnasta ja sihteeri.

5 VAMMAISPOLIITTISEN OHJELMAN LAATIMINEN

Mikkelin vammaispoliittinen ohjelma on laadittu kolmivaiheisena prosessina. Ohjelman perustaksi tehtiin vuonna 2002 asiakaskysely ja vuonna 2003 palvelurakenneselvitys. Vammaispoliittinen ohjelma laadittiin vuonna 2004. Oheisesta kuviosta ilmenee vammaispoliittisen ohjelman laatimisen organisoituminen (kuvio 2.).

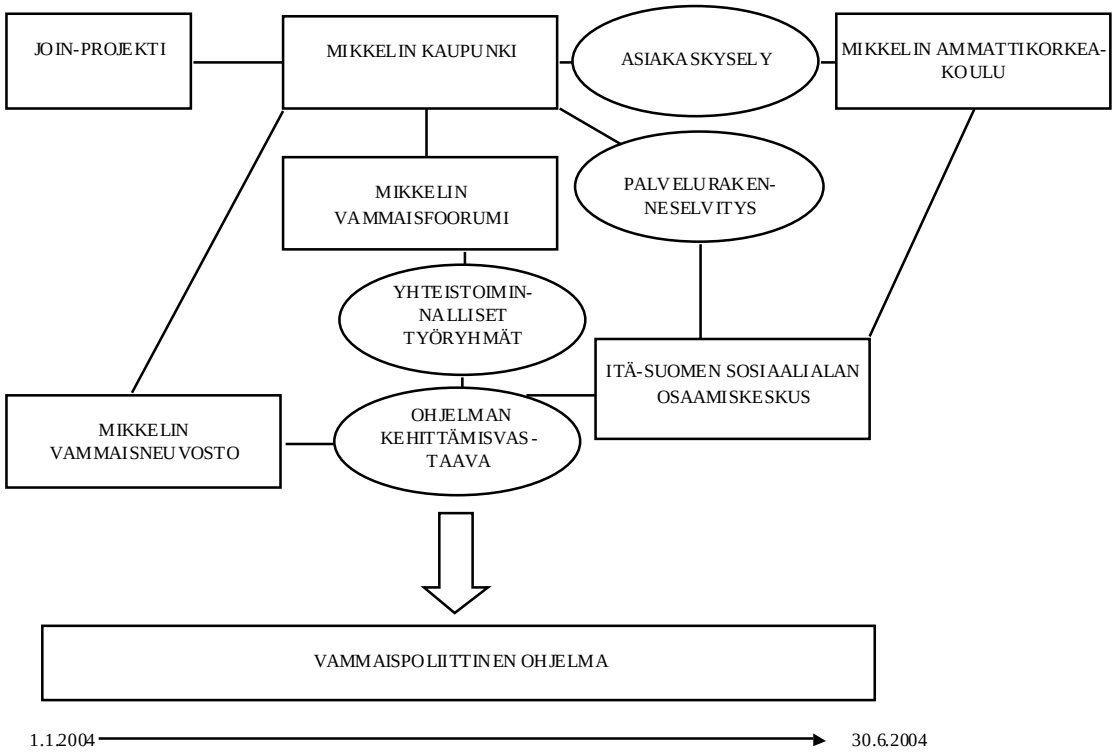

KUVIO 2. Vammaispoliittisen ohjelman laatimisen organisoituminen

5.1 Asiakaskysely

Asiakaskyselyssä (Lampinen & Turunen 2002) selvitettiin palvelun käyttäjien kokemuksia, näkemyksiä ja toiveita Mikkelin kaupungin vammaispalveluista, omaishoidon tuesta ja kotipalvelusta. Kysely tehtiin 300 henkilön satunnaisotannalla ja siihen vastasi 157 vammaispalveluja hakenutta tai käyttävää henkilöä.

Tutkimuksen mukaan palvelun käyttäjät olivat enimmäkseen tyytyväisiä vammaispalveluihin. Vammaispalvelujen koettiin tukevan itsenäistä selviytymistä arjessa, lisäävän toiminta- ja osallistumismahdollisuuksia ja tuovan tasa-arvoa suhteessa vammattomiin henkilöihin. Tutkimukseen osallistuneet kokivat selviytyvänsä melko hyvin arjessa heille myönnettyjen vammaispalvelujen avulla.

Palvelujen heikkouksina pidettiin järjestelmäkeskeisyyttä sekä palvelujen hankalaa ja vaikeaa saatavuutta. Myös palveluista tiedottamista pidettiin heikkona. Vastaajat ilmoittivat tarvitsevansa heille jo myönnettyjä palveluja lisää, mikä viittaa siihen, etteivät vastaajat saaneet tarpeitaan vastaavaa määrää palveluja.

Odotuksinaan vastaajat ilmaisivat vammaispalvelujen helpon saatavuuden, riittävän tiedottamisen ja joustavan hakuprosessin. Keskeisenä laatuominaisuutena vammaispalveluissa nähtiin asiakaslähtöisyys. Palvelujen kehittämistoiveet kohdistuivat yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen. Palvelusuunnitelmia oli laadittu vain neljännekselle vastaajista. Vastaajat, joille oli tehty palvelusuunnitelma, kokivat tarpeidensa tulleen huomioiduksi hyvin. Kehitettävää vastaajat havaitsivat asiakaspalvelun ystävällisyydessä, asiallisuudessa ja palvelun käyttäjien kohtelussa. Lisäksi vastaajat toivoivat viranomaisten yhteydenottoa heihin, palveluohjauksen lisäämistä, tiedottamisen lisäämistä ja palvelujen hakuprosessin helpottamista .

5.2 Palvelurakenneselvitys

Palvelurakenneselvityksessä (Neittaanmäki 2004) keskityttiin siihen, mitä muutoksia vuonna 2001 voimaan tulleella Mikkelin, Mikkelin maalaiskunnan ja Anttolan

kuntaliitoksen tuomalla organisaation muutoksella oli erityisesti vammaispalvelulain mukaisten palvelujen järjestämiselle. Vuoden 2001 alussa aiemmat kolme kuntaa lakkasivat ja muodostivat nykyisen Mikkelin. Nykyisessä Mikkelissä vammaispalvelut hoidetaan kuntaliitoksen yhteydessä perustetussa vammaispalveluyksikössä.

Vammaispalveluyksikön perustaminen oli sekä vammaispalveluyksikön työntekijöiden että johdon kokemusten ja näkemysten mukaan onnistunut ratkaisu vammaispalvelujen järjestämiselle. Myönteistä oli, että työssä voitiin keskittyä vammaisten henkilöiden asioihin ja kehittyä työssä ammatillisesti. Vammaispalvelutyötä pidettiin haasteellisena, koska vammaisten henkilöiden tarpeet ovat moninaisia. Henkilöstö piti puutteena sitä, että vammaisten henkilöiden tarpeisiin ei voitu vastata aina riittävän hyvin esimerkiksi päätösten viipymisen, taloudellisten rajoitusten tai tulkintaerimielisyyksien vuoksi.

Selvityksessä ilmeni tarvetta kehittää kuntalaisten tasa-arvoista tiedonsaantia vammaispalveluista. Palvelua koskevaa materiaalia selvityksen mukaan voi kehittää esimerkiksi palveluprosessikaavioiden, selkokielisten lomakkeiden, esitteiden ja ATK:n käytöllä. Palvelusuunnitelmien laatimista ja kirjaamisen käytäntöjä oli tarpeen kehittää, samoin kuin systemaattisen tiedon keräämistä. Selvityksessä ehdotettiin lisäksi, että vammaispalveluyksikön toimintaperiaatteena voi käyttää oppivan organisaation ideaa, joka korostaa itsearviointia olennaisena osana oman työn ja organisaation toimivuuden kehittämistä.

5.3 Yhteistoiminnalliset työryhmät vammaispoliittisen ohjelman laatijoina

Mikkelin vammaispoliittisen ohjelman laatimisen lähtökohtana on ollut vammaisten henkilöiden osallisuus asiantuntijoina heitä itseään koskevissa asioissa. Osallisuuden mahdollistamiseksi ohjelman laadinta aloitettiin käynnistysseminaarilla tammikuussa 2004, johon kutsuttiin vammaisia henkilöitä järjestöjen kautta, palvelun tuottajia ja luottamushenkilöitä. Seminaarissa esiteltiin valtakunnallisten ja paikallisten vammaispoliittisten haasteiden ohella ohjelman laatimisen toteutustapa, joka oli yhteistoiminnallisten työryhmien perustaminen ohjelman sisällön tuottamiseksi. Työryhmien perustamiseksi seminaarissa pyydettiin vammaisjärjestöjä, palvelun tuottajia ja

päättäjiä valitsemaan joukostaan edustajat työryhmiin. Työryhmien jäsenten valitsemiseksi annettiin aikaa neljä viikkoa.

Työryhmiä perustettiin viisi, jokaiselle ohjelman teemalle omansa. Mikkelin vammaisfoorumi (ks. Liite 2.) nimesi työryhmien jäsenet (ks. Liite 3.). Kuhunkin työryhmään valittiin kolme vammaisten henkilöiden edustajaa, kolme palvelujen tuottajien edustajaa, yksi luottamushenkilöiden edustaja ja yksi varahenkilö. Jokainen työryhmä kokoontui kolme kertaa kolme tuntia kerrallaan.

Työryhmien ohjauksesta vastasi vammaispoliittisen ohjelman kehittämisvastaava. Työskentelymenetelminä käytettiin metodia, joka koostuu reflektiivisestä ja yhteistoiminnallisesta oppimisesta, demokraattisesta dialogista ja voimavarakeskeisyydestä. Ensimmäisessä työryhmätapaamisessa luotiin visiot tulevaisuusdialogin avulla, jolloin kuvattiin hyvä vammaispoliittinen tilanne ohjelman toteutuksen seurauksena. Työtä jatkettiin siten, että metodia soveltaen tuotettiin linjaukset, joilla tulevaisuuden hyvään tilanteeseen oli päästy. Kolmannessa vaiheessa linjauksista edettiin yksityiskohtaisiin toimenpide-ehdotuksiin.

6 VAMMAISPOLIITTISEN OHJELMAN TEEMAT JA PERIAATTEET

Mikkelin vammaisfoorumi päätti ottaa ohjelman eri elämänalueita käsitteleviksi teemoiksi koulutuksen, työllistymisen ja työelämän, asumisen ja elinympäristön toimivuuden, tiedonsaannin, tiedotuksen ja asenteet sekä vapaa-ajan ja kulttuurin (kuvio 3.). Ohjelman laatimisessa huomioitiin elämänkaariajattelu ja periaatteina syrjimättömyys, osallisuus, esteettömyys ja kumppanuus.

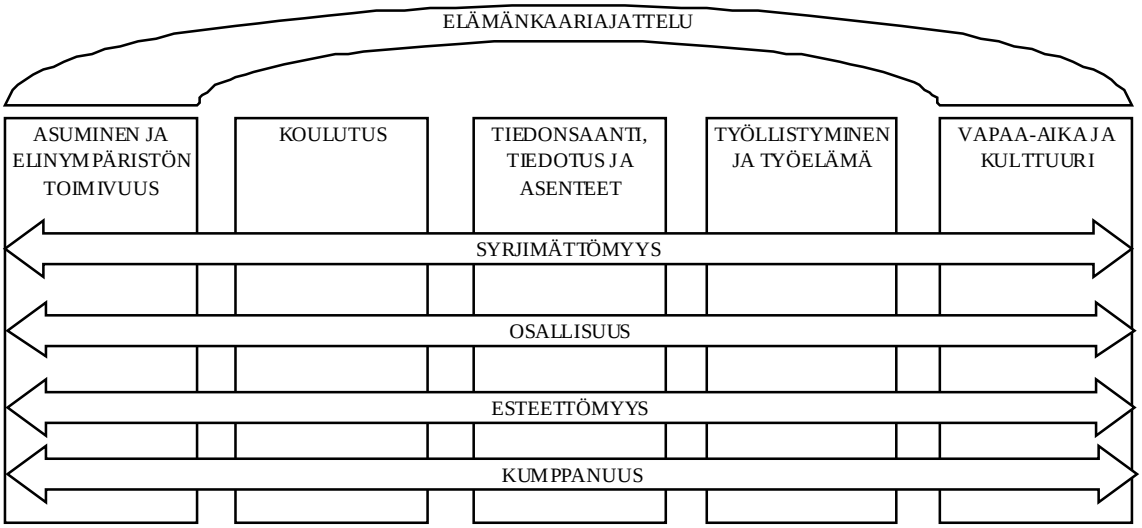

KUVIO 3.Mikkelin vammaispoliittisen ohjelman teemat ja läpäisevät periaatteet

6.1 Syrjimättömyys

Lain mukaan ketään ei saa asettaa ilman hyväksyttävää perustaa eriarvoiseen asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Näin ollen viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkitsemis- ja käännösapua tarvitsevien oikeudet turvataan lailla. (Suomen perustuslaki, 6§.)

Syrjimättömyydellä tarkoitetaan tasa-arvoa. Syrjintäkiellon keskeinen sisältö on luoda yhdenvertaisuutta yksilöiden välillä. (Kumpuvuori & Högbacka 2003, 96). Syrjinnän kieltävä laki ei yksin riitä takaamaan tasa-arvoa esimerkiksi palveluissa, vaan syrjimättömyyden toteutuminen saattaa edellyttää erilaista kohtelua kuten positiivisia erityistoimenpiteitä. Syrjimättömyydellä taataan ihmisten tasavertaiset mahdollisuudet käyttää palveluita ja osallistua yhteiskunnan toimintaan. Syrjimättömyyden peruslähtökohta on, ettei tilanteeseen liity suoria (henkilön kohtelua epäsuotuisammin kuin muita) tai epäsuoria syrjiviä käytäntöjä (näennäisesti tai muodollisesti samanlaista kohtelua, joka ihmisten erilaisuuden vuoksi tosiasiallisesti johtaa syrjintään). (JOIN-hanke.)

EU:n syrjinnän vastainen toimintaohjelma käsittelee syrjintää horisontaalisesti eli huomioiden eri syrjintäperusteet erityispiirteineen. Se ottaa huomioon myös niiden samankaltaisuudet ja syrjinnän kasaantumisen yksilötasolla, jota nimitetään

moniperustaiseksi syrjinnäksi. Moniperustaista syrjintä on silloin, kun ihminen joutuu syrjityksi useamman kuin yhden tekijän, esimerkiksi ikänsä ja vammansa vuoksi. (JOIN-hanke.)

6.2 Osallisuus

Osallisuus on sitä, että ihminen itse on aktiivisesti mukana omaan elämäänsä liittyvien asioiden suunnittelussa ja arvioinnissa. Yhteinen toiminta edellyttää ihmisen resurssien täysimittaista hyväksymistä. (Pohjola 1993, 72.) Vammaisen henkilön mahdollisuudet osallistumiseen ja tasavertaisuuteen sekä mahdollisuus toimia ja muokata toiminnallaan elämäntapansa sellaiseksi kuin toivoo, ovat elämänlaadullisia kysymyksiä. Vaikutusmahdollisuudet oman elinympäristön ja oman elämän muokkaamiseen samoin kuin vapaus tehdä valintoja koetaan kaikille ihmisille tärkeiksi. (Matikka 1999, 11-12.) Kansainvälinen ihmisoikeusasiakirja Standard rules on the Equalisation of Opportunities for Persons with Disabilities korostaa vammaisasioiden rakentamista sisään kaikkeen suunnitteluun ja toimintaan sekä vammaisten henkilöiden osallistumista suunnitteluun sekä itseään koskevaan päätöksentekoon. (Hyppönen 1999, 128-134.) Laki takaa jokaiselle oikeuden saada tiedon julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta (Suomen perustuslaki, 6§).

Osallisuuden vaatimus perustuu hallinnon muuttuviin tarpeisiin ja muuttuvaan ihmiskäsitykseen. Demokratia on olemassa vain osallisuuden jonkin asteisena toteutumisena. Jotta osallisuus ja ajatusten kokoaminen yhteisiksi päätöksiksi toteutuisi tarvitaan aitoa vuoropuhelua, toinen toistensa kuuntelua ja toisen mielipiteen ymmärtämistä hänen totuudekseen. Osallistuminen riippuu kunkin ihmisen tavasta suhtautua toiseen ihmiseen. (Kanerva 2004,75, 239-240.)

6.3 Esteettömyys

Ympäristön, tuotteiden ja palvelujen tulee olla esteettömyysperiaatteen mukaisia, jotta ne tukevat vammaisen henkilön itsenäistä suoriutumista. Esteettömyys voidaan jakaa esimerkiksi fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen osa-alueeseen. Fyysisellä esteettömyydellä tarkoitetaan ympäristön, infrastruktuurin sekä käytössä olevien laitteiden, ohjelmistojen ja palvelujen hyvää saavutettavuutta. (Stakes 2002.) Onnistunut esteetön kokonaisuus vaatii sitä, että tavoitteet on sisäistetty kaikilla suunnittelun ja rakentamisen

tasoilla. (Kyllönen & Kurenniemi 2003, 38). Psyykkisellä esteettömyydellä tarkoitetaan käyttäjän itsenäiseen suoriutumiseen riittävää henkistä kykyä. Sosiaalisella esteettömyydellä tarkoitetaan eri sosiaaliryhmiin kuuluvien henkilöiden yhtäläisiä mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa sekä viestinnän ja ihmisten välisen vuorovaikutuksen esteettömyyttä. Taloudellisella esteettömyydellä tarkoitetaan henkilön riittäviä mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa hänen omasta taloudellisesta tilanteestaan riippumatta. (Stakes 2002.)

Lainsäädäntö, standardit, kaikille sopiva suunnittelu, koulutus, tiedotus ja sosiaalipoliittiset tukitoimet ovat esteettömyyttä kehittäviä ja ylläpitäviä. Esteettömyyden toteutumiseksi tarvitaan poliittista sitoutumista, käytännön toimenpiteitä, yhteistyötä ja vuorovaikutusta eri toimijoiden kesken. Esteettömyys rakentuu suunnittelun periaatteista, esteitä poistavista konkreettisista ratkaisuista, apuvälineistä, näiden ratkaisujen ja välineiden saatavuudesta sekä saavutettavuudesta. (Tujula 2003, 12.) Esteettömyydessä ei ole kyse erityistarpeista vaan ympäristön ja palvelujen soveltuvuudesta kaikille (Verhe 1997, 7). Suurin este ovat asenteet, sekä vammaisten henkilöiden omat että vammattomien henkilöiden asenteet. Vammaiset henkilöt tarvitsevat mahdollisuuden ottaa käyttöön olemassa olevat voimavaransa ja vammattomien henkilöiden tulee taata vammaisille henkilöille mahdollisuus toimia tasa-arvoisesti yhteiskunnassa

6.4 Kumppanuus

Tasa-arvoisen kumppanuuden ja yhteisyyden pohjalta voidaan hoitaa yhteisiä asioita ja saavuttaa tavoitteita (Järvikoski ym. 1999, 110). Kumppanuuteen liitetään ajatus tasavertaisuudesta, molemminpuolisesta kunnioituksesta ja luottamuksesta. Luottamus edellyttää yhteisten sääntöjen selkeyttä sekä toiminnan läpinäkyvyyden ja avoimuuden lisäämistä. (Kivisaari 2002, 40.) Kumppanuuden lähtökohtana on eri sektoreiden välinen tavoitteellinen yhteistoiminta, jossa toimijat asettuvat yhdenvertaisina saman pöydän ääreen. Tällöin hyödynnetään niiden tahojen asiantuntemusta, jotka kykenevät tunnistamaan paikallisia, alueellisia ja toimirajat ylittäviä ongelmia ja kehittämistarpeita sekä etsimään niihin ratkaisuja. Uutta toimintatapaa luova kumppanuus on uusia ideoita etsivää vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa. (Heino & Orrainen 2003,10-11; Hyyryläinen & Kangaspunta 1999, 9-12; Hyyryläinen & Luostarinen 1999,16.)

Kumppanuus tarvitsee poliittisen tuen keskushallinnolta, alueviranomaisilta ja paikallisviranomaisilta. Toimivia kumppaneita ovat eri hallinnontasojen lisäksi paikallisyhteisöt, yhdistykset ja julkinen sektori. Kumppanuuteen osallistumisen avulla saadaan inhimilliset voimavarat täyteen käyttöön, opitaan toisiltamme, opitaan tekemällä ja opitaan tiimityötä. Jotta kumppanuudet ylipäätään toimivat, täytyy olla visio siitä, mitä yhdessä pyritään saamaan aikaiseksi. Kaikkien tulee olla aidosti mukana ja mukana olijoilla on oltava myös valtuudet toimia. (Heino & Orrainen 2003, 13.)

7 VAMMAISPOLIITTINEN OHJELMA

7.1 Vammaistyön ensisijaiset kehittämistarpeet

- Tiedonsaannin ja tiedotuksen kehittäminen on ohjelman kolmivaiheisen prosessin jokaisessa osiossa noussut keskeiseksi kehittämistä vaativaksi asiaksi. Tiedonkulun tehostamista tarvitaan sekä viranomais- että vammaistahoilla ja erityisesti näiden tahojen vuorovaikutuksessa. Palveluiden suunnittelu tuottaa inhimillisesti ja taloudellisesti parhaat ratkaisut.

- Palvelusuunnitelmien tekemistä moniammatillisesti kehitetään edelleen yli hallinnon rajojen ja niistä saatavaa tietoa hyödynnetään suunnittelussa ja päätöksenteossa. Tavoitteena on, että palvelusuunnitelma tehdään jokaiselle toistuvasti palvelua saavalle vammaiselle henkilölle.

- Vammaisuuden määrittelyssä otetaan huomioon fyysinen-, psyykkinen- ja sosiaalinen vammaisuus. Vammaisuuden määrittelyssä tarvitaan moniammatillista yhteistyötä, jotta sosiaaliset ja psyykkiset vammat tulevat huomioiduiksi vammauttavina tekijöinä. Mielenterveysvammaiset tulee saada ohjelmakautena vammaispalvelulain piiriin.

- Vammaispalvelulain noudattaminen ja toimiminen lain alkuperäisen tarkoituksen mukaisesti. Lain tulkintaa ohjaavat Mikkelissä arvot ja asenteet, jotka kunnioittavat vammaisten ja vammattomien henkilöiden yhdenvertaisuutta kuntalaisina.

- Esteettömyyden toteutuminen niin, että vammaisten henkilöiden integraatiota kehitetään kaikilla elämän alueilla. Asenteellisia, fyysisiä ja kommunikatiivisia esteitä poistetaan järjestelmällisesti tavoitteena vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuus, ei vammaisten henkilöiden erityisasema.

- Vammaisneuvostolla on keskeinen rooli asiantuntija- ja yhdyselimenä vammaisten henkilöiden ja kaupungin toimielinten välillä. Erityisesti oikeudellisten asioiden osalta vammaisneuvostolla on tärkeä tiedon välittäjän rooli. Sen näkyvyyttä ja vaikuttavuutta vahvistetaan lausuntojen, arviointien ja selvityspyyntöjen tekijänä.

7.2 Asuminen ja elinympäristön toimivuus / yhdenvertainen, esteetön ja yhteisöllinen Mikkeli

Visio vuodelle 2008

Palvelusuunnitelmien avulla laadukkaaseen, yksilölliseen ja turvalliseen elämään omassa kodissa ja tasavertaiseen osallistumiseen kodin ulkopuolella.

Linjaukset vuosille 2005-2008

¤ Asumispalveluja tuotetaan riittävästi vammaisten henkilöiden tarpeeseen nähden ja tarvittavin tukipalveluin varustettuina.

¤ Asumispalvelut tuotetaan asiakaslähtöisesti, vammaisen henkilön lähtökohdat ja tarpeet huomioiden.

¤ Elinympäristössä kiinnitetään huomiota julkiseen rakentamiseen, lähipalvelujen saatavuuteen, liikenneolosuhteisiin, yhdyskuntarakentamiseen, luonnossa liikkumisen mahdollisuuteen ja valaistusolosuhteisiin.

¤ Julkisista rakennuksista ja yhdyskuntarakentamisesta tehdään esteettömyyskartoitukset.

¤ Sekä uudisrakentamisessa että korjausrakentamisessa toteutetaan esteettömyyttä.

¤ Vammaisten henkilöiden asumistarpeeseen vastataan perustamalla satelliittiasuntoja. Satelliittiasunnot sijoittuvat normaalin asumisen yhteyteen ja niitä on saatavina sekä vuokra- että omistusasuntoina.

¤ Palveluasumisen maksuissa toteutetaan yhdenmukaiset asiakasmaksut, jolloin asiakas maksaa asumiskulut ja palvelut toteutetaan vammaispalvelulain perusteella.

¤ Kotihoidon, omaishoidon ja palveluasumisen laatujärjestelmä otetaan käyttöön. Vammaisneuvosto toimii laatujärjestelmän ulkopuolisena auditoijana.

¤ Vammaispalveluyksikön kotipalvelun henkilöstörekrytoinnissa otetaan huomioon viittomakielen taito.

Asumisen ja elinympäristön toimivuuden kehittämissuuntia

Palveluiden esteettömyys ja toimivuus tukevat vammaisten henkilöiden elämänlaatua, ehkäisevät syrjäytymistä ja helpottavat arjen sujumista. Suomessa on lainsäädäntötasoinen uudisrakentamista koskeva sitova normisto, rakentamismääräyskokoelman julkista rakentamista koskeva F1 ja asuntorakentamista koskeva G1. Normiston tavoitteena on palveluiden esteettömyys ja saavutettavuus kaikille ihmisille. Esteettömyysperiaatteen mukaan rakennetun ympäristön, tuotteiden ja palvelujen tulee tukea toimintarajoitteisten henkilöiden itsenäistä suoriutumista. Uudisrakentaminen, yhdyskuntarakentaminen mukaan lukien, tulee toteuttaa esteettömänä. Ohjelmakaudella 2005-2008 julkisen rakentamisen suunnitteluvaiheessa tekninen toimi tekee yhteistyötä vammaisneuvoston esteettömyysryhmän kanssa. Yksityisen rakentamisen osalta kunnan rakennusvalvonta toimii esteettömyyden toteutumisen valvojana. Olemassa olevia julkisia rakennuksia korjattaessa tavoitteena on myös niiden esteettömyys. Esteettömyys taataan rakentamalla luiskia ja hissejä ja sijoittamalla apuvälineitä rakennusten varustustason lisäämiseksi.

Mikkelissä huolehditaan siitä, että vammaisten henkilöiden tarpeisiin on esteettömiä ja muunneltavia asuntoja määrällisesti riittävästi. Asuntojen hajasijoitukseen osaksi muuta yhdyskuntaa ja sijaintiin kaupungin keskeisillä paikoilla kiinnitetään huomiota. Erityisesti panostetaan satelliittiasuntojen perustamiseen. Satelliittiasunnot ovat vuokra- tai omistusasuntoja, jotka sijaitsevat osana tavanomaista asumista. Tarvittavat palvelut asuntoon saadaan kohtuullisen välimatkan päässä sijaitsevasta hoivapalveluja tuottavasta yksiköstä.

Toimintakyvyltään erilaiset vammaiset henkilöt tarvitsevat erilaisia asumisen muotoja. Asiakasnäkökulman toteutumiseksi on tarpeen ottaa vammaiset henkilöt ja heidän verkostohenkilönsä mukaan asuntojen suunnitteluun. Tarvitaan avointa keskustelua vammaisten henkilöiden, palvelun tuottajien ja päättäjien kesken. Keskeistä on sosiaalitoimen ja teknisen toimen yhteistyö vammaisten henkilöiden asumisen erityistarpeita ratkottaessa.

Palveluasumisella pyritään turvaamaan riittävä avun saanti tarvittaessa ympärivuorokautisesti. Palveluasumisen tuottajat valitaan tuottajan tarjoaman laadun perusteella. Eri vammaisryhmien palveluasumisen maksuja yhtenäistetään oikeudenmukaisiksi tarkastelemalla kriittisesti nykyisin perittäviä asumisen oheiskustannuksia. Lisäksi palveluasumisen piirissä kehitetään asumisvalmennusjärjestelmää, jossa vammautunut henkilö voi tuetusti harjoitella itsenäistä elämää. Tuettu valmennusjakso on välivaihe vammautuneen henkilön elämässä ja tarpeen mukaan kestoltaan viikoista kuukausiin. Asuntojen laitosmaisuutta vältetään ja pyritään tekemään asunnosta vammaisen henkilön koti.

Lisäämällä avustajatoimintaa ylläpidetään ja lisätään vammaisten henkilöiden omatoimista suoriutumista ja toiminta- ja osallistumismahdollisuuksia. Työsuhteisten henkilökohtaisten avustajien saaminen turvataan vammaispalvelulain hengen mukaisesti. Lyhytaikaisiin avustajatarpeisiin perustetaan avustajarekisteri avustajien, omaishoitajien ja vammaisten lasten vanhempien tilapäisavun turvaamiseksi.

ASUMINEN JA ELINYMPÄRISTÖN TOIMIVUUS/YHDENVERTAINEN, ESTEETÖN JA YHTEISÖLLINEN MIKKELI

KEHITTÄMISKOHDE	TAVOITE	AIKATAULU	RESURSSIT	TOTEUTUSTAHO	ARVIOINTITAHO
Julkisen uudisrakentamisen esteettömyys	Liikkumisympäristön esteettömyys	2005-2008		Tekninen toimi, vammaisneuvoston esteettömyysryhmä	Vammaisneuvosto
Esteettömyyskartoitus /julkiset rakennukset ja yhdyskuntarakentaminen	Liikkumisympäristön esteettömyys	2005-2006	Olemassa olevat	MAMK /sosiaali- ja terveystoimi, vammaisneuvosto	Vammaisneuvosto
Satelliittiasuntojen perustaminen, monimuotoiset asumispalvelut	Yksilöllisiin tarpeisiin vastaavat asumisen muodot	2006-2008		Mikkelin kaupunki ja eri asumis- ja hoivapalvelujen tuottajat	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 1.
Palveluasuminen henkilökohtaisen avustajan turvin	Henkilökohtaisten avustajien koulutus ja pysyvät työsuhteet	2006-2008	Määrärahojen lisäys	Mikkelin kaupunki	Sosiaaliasiamies
Avustajarekisteri	Omaishoitajien, avustajien ja vammaisten lasten ja vanhempien tilapäisapu	2005 –2008		Mikkelin seudun invalidit ry	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 1.
Tilapäispaikkojen varaaminen asumispalveluyksiköis-Sä	Akuutin hoivan /asumisen tarpeeseen vastaaminen	2006-2008	Määrärahojen lisäys	Mikkelin kaupunki / olemassa olevat ja uudet palvelujen tuottajat	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 1.
Palo- ym. turvallisuus	Lainsäädäntöön vaikuttaminen	2006	Olemassa olevat	MTKL:n edustaja / vammaispoliittinen työryhmä	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 1.
Lääkärien täydennyskoulutus	Vammaisuuden määrittely	2005	Olemassa olevat	Lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 1.
Lääkärien ja sosiaalityöntekijöiden yhteinen työskentely	Moniammatillinen yhteistyö vammaisuuden määrittelyssä	2005-2008	Olemassa olevat	Sosiaali- ja terveystoimi	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 1.
Kuntouttavan työotteen koulutus	Kotihoidon kuntoutuksellisuus	2006		Mikkelin kaupunki vammaispalveluyksikön kotipalvelu	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 1.
Omaishoitajien lomitus	Omaishoitajien jaksaminen	2006-2008	Henkilöstöresurssien lisäys	Mikkelin kaupunki vammaispalveluyksikön kotipalvelu	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 1.

7.3 Koulutus / yhdenvertainen, esteetön ja yhteisöllinen Mikkeli

Visio vuodelle 2008

Laadukasta koulutusta yksilölliset tarpeet huomioon ottaen yhteistyössä asiantuntijoiden kanssa.

Linjaukset vuosille 2005-2008

¤ Erityisluokkia liitetään yleisopetuksen yhteyteen

¤ Vammaisten oppilaiden soveltuvuutta yleisopetuksen yhteyteen harkitaan yksilökohtaisesti ja oppilaalle tehdään henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

¤ Koulunkäyntiavustajia palkataan pysyviin työsuhteisiin. Perusopetuksessa vakinaistetaan vuosittain kaksi koulunkäyntiavustajaa.

¤ Vaikeavammaisten oppilaiden henkilökohtaisten avustajien palkkaaminen hoidetaan kestävälle ja toimivalle tasolle.

¤ Tulkkauspalvelujen riittävyys turvataan.

¤ Perusopetuksen resursseina nykyinen erityisopettajien määrä säilytetään ja yleisopettajien määrää tarkastellaan tarve ja oppilasmäärä huomioon ottaen.

¤ Koulutuksen tilojen ja laitteiden riittävyys ja esteettömyys turvataan.

¤ Lukion erityisopetuspalveluista huolehditaan riittävästi.

¤ Nykytekniikkaa hyödynnetään opiskelussa verkko-opiskeluna ja etälukio-opiskeluna.

¤ Vammaisten opiskelijoiden koulutuksen jatkuvuus turvataan suunnitelmallisesti ja pitkäjänteisesti.

¤ Ammatillinen jatkokoulutus on peruskoulun jälkeen ensisijainen vaihtoehto ja työharjoittelu toissijainen.

¤ Vammaisen oppilaan verkostoyhteistyötä kehitetään koko koulutusajan kestäväksi. Erityisesti kiinnitetään huomiota siirtymävaiheisiin kuten ala-asteelta yläasteelle ja yläasteelta lukioon tai ammatilliseen koulutukseen siirryttäessä.

¤ Ammatillisen erityisopetuksen koulutus pyritään järjestämään kotipaikkakunnalla erityisoppilaitosten etäpisteissä. Kehitysvammaisten opiskelijoiden opetusta järjestetään yhteistyössä Kuhankosken erityisoppilaitoksen kanssa. Monivammaisten opiskelijoiden opetusta järjestetään Kaprakan erityisoppilaitoksen kanssa tehtävällä yhteistyöllä.

¤ Oppisopimuskoulutusta käytetään yhtenä vaihtoehtona vammaisten opiskelijoiden ammatillisessa koulutuksessa.

¤ Ammatillisen koulutuksen ja työelämän katkeamattoman polun tueksi lisätään oppilaitoksen opinto-ohjaajan, työvoimahallinnon, sosiaalitoimen ja KELAn edustajien yhteistyötä koulutuksen loppuvaiheessa.

Koulutuksen kehityssuuntia

Mikkelissä erityisluokkia liitetään yleisopetuksen yhteyteen ja pyritään ikätasointegrointiin. Tällöin mahdollistetaan lasten koulunkäynti lähikoulussa ja oman ikäistensä vertaisryhmässä. Jokaiselle vammaiselle oppilaalle tehdään henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) ja yksilökohtaisesti harkitaan oppilaan soveltuvuutta yleisopetuksen yhteyteen. HOJKS:n lähtökohtana voivat olla oppimisvaikeuksien lisäksi myös opiskelijan elämäntilanteeseen liittyvät sosiaaliset, fyysiset tai psyykkiset vaikeudet, joista aiheutuu oleellinen haitta opiskelulle.

Mikkelin ammattiopiston opetussuunnitelman mukaan jokaiseen koulutusyksikköön nimetään erityisopetuksesta vastaava opettaja. Erityisopetuksen tarpeen määrittelee ja

erityisopiskelijat nimeää kunkin koulutusyksikön opiskelijahuoltoryhmä, jonka toiminnasta vastaa tehtävään nimetty vastuuopettaja (erva). Hän valmistelee yhdessä ryhmäohjaajan ja opiskelijan sekä tarvittaessa kuraattorin, opinto-ohjaajan, terveydenhoitajan ja opiskelijan huoltajan kanssa HOJKS:n.

Mikkelissä suunnitellaan alkavaksi vuosina 2005-2006 ammatillista koulutusta erityisoppilaille. Hengitysliitto Helin ja Mikkelin ammattiopiston yhteistyönä järjestettävä paikallinen koulutus vastaa vammaisten henkilöiden tarpeisiin saada koulutusta omalla asuinpaikkakunnallaan sosiaalisten verkostojensa tukemana.

Siirtyessä koulusta työelämään, kiinnitetään erityistä huomiota koulutuksen loppuvaiheessa työelämäpolun rakentamiseen. Tätä varten perustetaan opiskelijan tueksi yhteistyöverkosto, johon kuuluvat edustajat ammattiopistosta, työvoimahallinnosta, KELAsta ja sosiaalitoimesta. Tukiverkoston toiminta käynnistetään 6-10 kuukautta ennen opiskelijan ammattiin valmistumista.

Opettajille järjestetään täydennyskoulutusta, jotta he osaavat kohdata erityisoppilaan, tunnistaa varhaisessa vaiheessa heidän tarpeensa ja tarvittaessa puuttua niihin. Perusopetuksen opettajille tehdyn lisäkoulutuksen tarvekartoituksen perusteella erityisopetuksen osaamisen kehittäminen koettiin tarpeelliseksi. Yleisopetuksen opettajille alkaa Mikkelissä syksyllä 2004 seudullinen erityisopetuksen oppisopimuskoulutus.

Vammaisten oppilaiden koulunkäynnin tukemiseksi vältetään koulunkäyntiavustajien vaihtuvuutta. Vammaisten oppilaiden koulunkäyntiavustajia palkataan kaksi henkilöä vuodessa pysyviin työsuhteisiin. Vammaisen oppilaan opintojen siirtymävaiheisiin, kuten ala-asteelta yläasteelle ja yläasteelta lukioon tai ammatilliseen koulutukseen siirryttäessä kiinnitetään huomiota tukiverkoston pysyvyyteen ja tiedon kulkuun. Moniammatillinen yhteistyö on opiskelijan oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen selviytymisen ja turvallisuuden edellytyksiä ja ylläpitämistä lisäävää toimintaa.

KOULUTUS/ YHDENVERTAINEN, ESTEETÖN JA YHTEISÖLLINEN MIKKELI

KEHITTÄMISKOHDE	TAVOITE	AIKATAULU	RESURSSIT	TOTEUTUSTAHO	ARVIOINTITAHO
Ammatillisen koulutuksen etäpistekoulu	Paikallisesti järjestetty erityisoppilaita palveleva koulutus	2005-2006		Hengitysliitto Heli / Mikkelin ammattiopisto	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 2.
Valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus	Kokonaisvaltainen, monimuotoinen koulutuspolku työelämään			Sisälähetysseuran oppilaitos / Mikkelin ammattiopisto	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 2.
Opettajien systemaattinen, tarvelähtöinen täydennyskoulutus	Oppilaiden erityistarpei-den tunnistaminen ja varhainen tarpeisiin vastaaminen	2006		Seudullinen oppisopimuskoulutus/Itä -Suomen lääninhallitus/ JAMK	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 2.
Erityisluokkien sijainti perusopetuksessa	Osittainen integrointi	2005 - 2008	Ellu-selvitys	Mikkelin kaupunki koulutoimi, tekninen toimi	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 2.
Opinto-ohjaajan, työvoimahallinnon, KELAn ja sosiaalitoimen yhteistyö	Koulutuksen ja työelämän liittymäkohdan hoitaminen	2005 - 2008		Koulutoimi, työvoimahallinto, KELA, sosiaali- ja terveystoimi	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 2.
Koulutuksen keskeyttämisriskissä olevien nuorten tukeminen	Ammatin ja työuran löytäminen erityistä tukea tarvitseville nuorille	2005-2008	Hankerahoitus	Equal-yhteisöaloite Varikko-palvelumalli	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 2.

7.4 Tiedonsaanti, tiedotus ja asenteet / yhdenvertainen, esteetön ja yhteisöllinen Mikkeli

Visio vuodelle 2008

Vammaisten henkilöiden ja muun väestön luonnollisia kohtaamisia ja kahdensuuntaista viestintää kehittämällä lisätään molemminpuolista ymmärrystä ja vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta.

Linjaukset vuosille 2005-2008

¤ Tietoa vammaisten henkilöiden palveluiden toimivuudesta ja palvelutarpeista kerätään järjestöjen jäsenkyselyjen ja keskustelutilaisuuksien järjestämisen avulla.

¤ Vammaisten henkilöiden omaa ääntä vahvistetaan tiedotuksessa ja vammaisuuden kuvaa muokataan myönteisemmäksi.

¤ Vammaisten henkilöiden viestintätaitoja kehitetään.

¤ Eri viestintäkanavia käytetään kunkin vammaisen henkilön yksilöllisten edellytysten mukaisesti.

¤ Vammaisten henkilöiden omaisten tavoittamiseen kiinnitetään huomiota.

¤ Tietoa selkiytetään ja sen leviämistä vammaisjärjestöille, palveluyksiköihin ja hoitolaitoksiin edistetään.

¤ Kansalaistalo toteutetaan avoimena, esteettömänä kohtaamispaikkana.

Tiedonsaannin, tiedotuksen ja asenteiden kehittämissuuntia

Tiedonsaanti ja kommunikaatiomahdollisuudet edesauttavat vammaisten henkilöiden osallisuutta ja elämänhallintaa. Asiakaskyselyn, palvelurakenneselvityksen ja vammaispoliittisten työryhmien mukaan tiedonsaanti on keskeisin kehittämistä vaativa asia Mikkelissä. Monimutkaisen palvelujärjestelmän ja useiden hankkeiden vuoksi myös ammattihenkilöstö kokee tiedonsaannin kehittämisen tarpeelliseksi. Seudullinen vammaisasiamies palvelee tiedonsaantia keskitetysti ja vuorovaikutteisesti. Vuorovaikutteisuudella edistetään vammaisten henkilöiden, viranomaisten ja päättäjien yhteistoimintaa ja keskinäistä ymmärrystä.

Uusi tekniikka ja ATK-pohjaiset apuvälineet mahdollistavat tiedonkulun niillekin vammaisille henkilöille, joille se aiemmin on ollut vaikeaa, jopa mahdotonta. Viestintää on tarpeen toteuttaa useilla eri keinoilla, jotta vammaiset henkilöt pystyvät yksilöllisten edellytystensä mukaisesti sitä käyttämään. Vammainen henkilö tarvitsee tietoa elämäänsä vaikuttavista päätöksistä, joten kaupungin viestinnässä kiinnitetään huomiota vammaisnäkökulmaan viestintää suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Vammainen henkilö on ensisijaisesti yksilöllinen ihminen ja vasta sen jälkeen henkilö, jolla on vamma. Myönteistä asennetta vammaisuutta kohtaan kehitetään lisäämällä luonnollisia kohtaamisia vammaisten ja vammattomien henkilöiden kesken mm. taide tarjoaa hyvän kanavan vammaisuuden käsittelylle ja vammaistietouden lisäämiselle. Ohjelmakautena Mikkelissä tehdään nukketeatteriesityksiä, kirjoitetaan ja näytellään positiivisen vammaiskäsityksen edistämiseksi. Erityisen tärkeää on vammaisten henkilöiden oman tiedon, kokemuksen ja ajatusten esille tuleminen.

Kansalaistalon tarkoituksena on uudenlaisena, avoimena kohtaamispaikkana edistää ihmisten hyvinvointia ja suoriutumista. Kansalaistalossa järjestötoiminnan osaaminen tulee näkyväksi ja tunnustettavaksi. Kansalaisjärjestöjen ja muiden toimijoiden keskinäisen yhteistoiminnan avulla kehitetään vapaaehtoistoimintaa. Lisäksi sen yhteydessä on mahdollista toteuttaa vertaistukitoimintaa ja järjestöväen ja vapaaehtoistyöntekijöiden koulutusta.

TIEDONSAANTI, TIEDOTUS JA ASENTEET / YHDENVERTAINEN, ESTEETÖN JA YHTEISÖLLINEN MIKKELI

KEHITTÄMISKOHDE	TAVOITE	AIKATAULU	RESURSSIT	TOTEUTUSTAHO	ARVIOINTITAHO
Seudullinen vammaisasiamies	Vammaisasioiden koordinaatiotyö	2006	Hankerahoitus	Vammaisjärjestöt	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 3.
Vammaisten henkilöiden ATK- ja viestintäkoulutus	ATK- ja viestintätaitojen kehittäminen	2005 – 2008	Olemassa olevat	Työväen sivistysliitto, Mikkelin kansalaisopisto	Mikkelin vammaisneuvosto
Kolumnit paikallislehdissä	Asennekasvatus, vammaistietoisuus	2005 – 2008	Olemassa olevat	Viikkoset-lehti ja vammaisjärjestöjen edustajat	Mikkelin vammaisneuvosto
Palvelusuunnitelmien tekeminen - oikeuksista tiedottaminen	Oikeuksien tunnetuksi tekeminen	2006	Olemassa olevat	Vammaisneuvosto / tiedotteen postitus	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 3.
Lasten ja nuorten asennekasvatus taiteen avulla	Lasten ja nuorten suvaitsevaisuuskasvatus ja vammaistietoisuus	2005-2006	Olemassa olevat/ Hankerahoitus	Nukketeatteriyhdistys Tilkku ry/ MLL E-S:n piiri / MLL Mikkelin yhdistys / VATU-työryhmä	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 3.
Järjestöjen yhteistoiminta, yhteistyö Mikkelin kaupungin kanssa Hyvän olon messut	Järjestöjen verkostoituminen		Olemassa olevat	MAMK / sosiaali- ja terveysturvayhdistys / Mikkelin kaupunki	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 3.
Kansalaistalo	Järjestöyhteistyö, avoin kohtaamispaikka	2006-2008		Järjestöt / Mikkelin kaupunki	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 3.
Sähköinen tiedonkulku järjestöissä	Tiedonvälityksen Kehittäminen	2005	Hankerahoitus	Kansalaistalon projek-tipäällikkö/ Sosiaali- ja terveysturvayhdistys	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 3.
Romanikulttuuri Koulutus	Romanikulttuuritietou-den kehittäminen	2005	Olemassa olevat	Mikkelin kaupunki, sosiaali- ja terveystoimi/ Romaniasiain neuvottelukunta	Itä-Suomen alueen romaniasiain neuvottelukunta
Yhdenvertaisuuden toteutuminen sosiaali- ja hoivapalveluissa koulutus	Tiedon lisääminen Monikulttuurisuudesta	2005	Olemassa olevat	Seis-projekti/MAMK	Seis-projekti

7.5 Työllistyminen ja työelämä / yhdenvertainen, esteetön ja yhteisöllinen Mikkeli

Visio vuodelle 2008

Vammaisten henkilöiden pysyvällä ja monimuotoisella työllistymisellä on lisätty toimintakykyisyyttä ja osallisuutta.

Linjaukset vuosille 2005-2008

¤ Mikkelin kaupunki toimii esimerkillisenä vammaisten henkilöiden työllistäjänä, työllisyyden kehittäjänä ja mahdollistajana.

¤ Vammaisten henkilöiden työllistyminen perustuu pitkäjänteiseen suunnittelutoimintaan.

¤ Työllistämiseen etsitään uusia, ennakkoluulottomia ja joustavia tapoja.

¤ Sosiaaliset yritykset ovat mahdollisuus toteuttaa vammaisten henkilöiden työllistymistä.

¤ Yrityksille tarjotaan aktiivisesti tietoa ja tukea vammaisten henkilöiden työllistämisessä.

¤ Työvalmennusta käytetään vaikeasti työllistyvien henkilöiden työelämäohjaukseen.

¤ Osittaistakin työpanosta arvostetaan.

¤ Sosiaalisen ja ammatillisen kuntoutuksen neuvontaa lisätään ja palvelua tarjotaan moniammatillisena yhteistyönä ja myös sähköisesti.

Työllistymisen ja työelämän kehityssuuntia

Yrityksille tarjotaan aktiivisesti tietoa ja tukea vammaisten henkilöiden työllistämisestä. Vammaisasioiden yrityskonsultti toimii työnantajalähtöisesti, antaen tietoa yksilökohtaisesti vammaistyöntekijästä, taloudellisista tukitoimista ja apuvälineistä. Työllistettäessä vammaisia henkilöitä tavoitteena on työpaikkojen pysyvyys ja monimuotoisuus. Työllistämällä vammaisia henkilöitä edistetään asenteiden muuttumista ja osallisuuden kautta tulevaa hyvinvointia. Mikkelin kaupungin vammaisille henkilöille soveltuvien työpaikkojen kartoitus ja heidän työllistämisensä toimii esimerkkinä muille työnantajille. Vuosittain annettu tunnustus vammaisia henkilöitä työllistäneelle yrittäjälle luo myönteistä kuvaa kyseisestä yrityksestä ja edistää tietoisuutta vajaakuntoisista henkilöistä työntekijöinä.

Työhönvalmennustoimintaan kuuluu avotyötoiminta ja tuetuntyön mahdollistaminen, joita kehittämällä ja lisäämällä tuetaan työsuhteiden syntymistä ja pysyvyyttä. Työhönvalmennustoiminnalla järjestetään tarvittava tuki sekä työnantajalle että -tekijälle. Työhönvalmennuksessa jokaiselle työntekijälle suunnitellaan yksilöllinen, kunkin edellytysten ja tavoitteiden mukainen työnkuva. Työssä käyminen ja työpäivän pituus sovitellaan työntekijän yksilöllisten edellytysten mukaan. Vammaista henkilöä tuetaan ja ohjataan työnteossa kulloisenkin tilanteen mukaan niin kauan kuin tarvetta ilmenee. Vammaisten henkilöiden työllistäminen perustuu pitkäjänteiseen suunnittelutoimintaan.

Sosiaalisten yritysten avulla pyritään löytämään työpaikkoja vaikeasti työllistettäville henkilöille. Sosiaalinen yritys toimii kuten kaupparekisteriin merkitty tavaroita tai palveluita ja voittoa tuottava liikeyritys. Se poikkeaa muista yrityksistä siten, että se on merkitty työministeriössä pidettävään sosiaalisten yritysten rekisteriin. Edellytyksenä tähän on se, että yrityksen työntekijöistä vähintään 30 prosenttia on vajaakuntoisia tai pitkäaikaistyöttömiä ja työntekijöille maksetaan alan mukainen palkka. Sosiaalisille yrityksille voidaan myöntää työllistämis- ja yhdistelmätukea sekä työllisyyspoliittista projektitukea muille yrityksille maksettavaa tukea väljemmin ehdoin ja pidemmäksi aikaa. Sosiaalinen yritys voi olla vajaakuntoisten työosuuskunta, joka mahdollistaa työsuoritusten joustavan toteutuksen. Työtä tekevän vammaisen henkilön sosiaaliset etuudet ja osuuskunnassa tehtävästä työstä saatu palkka sovitetaan yhteen.

TYÖLLISTYMINEN JA TYÖELÄMÄ/ YHDENVERTAINEN, ESTEETÖN JA YHTEISÖLLINEN MIKKELI

KEHITTÄMISKOHDE	TAVOITE	AIKATAULU	RESURSSIT	TOTEUTUSTAHO	ARVIOINTITAHO
Vammaisasioiden yrityskonsultti	Työnantajille tietoa ja tukea vammaisten henkilöiden työllistämisessä	2006-2008	Hankerahoitus	Equal-yhteisöaloite Muuntaja-projekti	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 4.
Apuvälineiden käytön tehostaminen työpaikoilla / esteettömyyden toteuttaminen	Apuvälineiden käytön tehostaminen, yhteis-työ, kuntoutusohjaus, järjestöt ja työvoimahallinto	2006-2008	Hankerahoitus	Equal-yhteisöaloite Muuntaja-projekti	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 4.
Työhön valmennus-toiminnan kehittäminen	Vammaisten henkilöiden työsuhteen onnistumisen tukena toimiminen	2005-2008, nykyisen toiminnan jatkaminen	Hankerahoitus	Vaalijalan ky / Luotsi-projekti, Miketek	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 4.
Vammaisten henkilöiden työllistämisvelvoite eurooppalaisen mallin mukainen kompensaatio	Yhdenvertaisuuden toteutuminen työelämässä	2006	Olemassa olevat	Mikkelin vammaisneu-voston aloite VANE:lle, edelleen työmarkkina-järjestöille	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 4.
Vammaisia työllistäneen vuoden yrittäjän palkitseminen	Myönteinen imago ja julkisuus vammaisten henkilöiden työllistäjille	2005-2008	Rahapalkinto	Mikkelin kaupunki/ itsenäisyyspäivän juhla	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 4.
Yritysten työpaikkakartoitus	Työpaikkojen löytäminen vammaisille henkilöille	2005	Olemassa olevat	MAMK/opinnäytetyö	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 4.
Vammaisinnovaation tekijän palkitseminen	Vammaisteknologian kehittäminen	2005	Olemassa olevat	Insinööriliitto	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 4.
Mikkelin kaupungin työpaikkojen kartoitus	Työpaikkojen löytäminen vammaisille henkilöille	2006	Olemassa olevat	Mikkelin kaupunki/ poikkihallinnollinen työryhmä	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 4.

7.6 Vapaa-aika ja kulttuuri / yhdenvertainen, esteetön ja yhteisöllinen Mikkeli

Visio vuodelle 2008

Mikkelissä on vahvistettu yhteisöllisyyttä ja on syntynyt välittämisen kulttuuria, jolloin vammaisuus ei ole osallistumisen este vaan osa normaalia elämää.

Linjaukset vuosille 2005 - 2008

¤ Vammaisuuden normaaliutta edistetään luontevilla kohtaamisilla ilman ihmisten luokittelua vammaisiin ja vammattomiin. Sosiaalisen kanssakäymisen avulla luodaan välittämisen kulttuuria.

¤ Vapaa-aika- ja kulttuuripalveluihin osallistuminen edellyttää fyysistä ja psyykkistä esteettömyyttä. Vammaisen henkilön avustajan käytöstä ei saa aiheutua lisäkustannuksia.

¤ Vammaiset henkilöt tuottavat itse kulttuuria eri muodoissa.

¤ Avustajien ja soveltuvien kuljetuspalvelujen riittävyys ja yksilöllisyys eri vuorokaudenaikoina turvataan niin, että vapaa-ajan ja kulttuurin tilaisuuksiin osallistuminen on mahdollista vammaispalvelulain mukaisesti. Viittomakielisten henkilöiden osallistuminen mahdollistetaan viittomakielentaitoisten avustajien avulla.

¤ Mahdollistetaan kokeiluja, joissa kulttuurin, vapaa-ajan ja liikunnan ehkäisevällä työllä ylläpidetään ja edistetään hyvinvointia.

¤ Vapaaehtoistyössä, vertaistukitoiminnassa ja verkostojen luomisessa huomioidaan vammaisten henkilöiden omaiset.

Vapaa-ajan ja kulttuurin kehityssuuntia

Vammaisten henkilöiden omaehtoisella kulttuurituotannolla edistetään vammaisten ja vammattomien henkilöiden kohtaamista taiteen avulla. Ohjelmakauden aikana taidemuotoina ovat kirjoittaminen, lausunta, näytelmän ja nukketeatteriesityksen tuottaminen. Erilaisten ihmisten kohtaamiset taiteen parissa kasvattavat suvaitsevaa asennetta, tietoa ja ymmärryksen laajenemista vammaisuudesta. Itsensä ilmaisu eri tavoilla auttaa vammaisuuden käsittelyssä ja on osa hyvinvointia.

Vapaa-aika- ja kulttuuritoimintaan osallistuminen on terveyttä ja hyvinvointia edistävää. Monipuolisella liikuntatarjonnalla, joka sisältää luonnossa ja ympäristössä liikkumista, on tässä tärkeä merkityksensä. Vammaisten henkilöiden omaisten osallistuminen vapaa-ajan toimintaan on tärkeää, heidän jaksamistaan tukevaa. Riittävällä avustajien määrällä turvataan sekä vammaisten henkilöiden että omaisten virkistäytyminen.

Kulttuuri- ja vapaa-ajan tapahtumiin osallistuminen edellyttää tilojen esteettömyyttä, kohtuullisia osallistumiskuluja sekä avustajia ja kuljetuspalveluja kaikkina vuorokauden aikoina. Poistamalla pääsymaksut avustavilta henkilöiltä tasavertaistetaan vammaisten henkilöiden osallistumiskuluja suhteessa muiden asiakkaiden kuluihin. Avustajien ja kuljetuksen saaminen virka-ajan ulkopuolella turvataan luomalla päivystysjärjestelyt. Vammaisten henkilöiden liikkumisen kustannuksia kohtuullistetaan maksuttomalla paikallisliikenteen käyttömahdollisuudella.

VAPAA-AIKA JA KULTTUURI / YHDENVERTAINEN, ESTEETÖN JA YHTEISÖLLINEN MIKKELI

KEHITTÄMISKOHDE	TAVOITE	AIKATAULU	RESURSSIT	TOTEUTUSTAHO	ARVIOINTITAHO
Vammaisten henkilöiden avustajien ilmainen sisäänpääsy	Vapaa-ajan kustannusten kohtuullistaminen	2006		Luottamushenkilöiden vetoomus kaupungin kulttuurilaitoksille	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 5.
Vammaisten henkilöiden avustajien ilmainen sisäänpääsy	Vapaa-ajan Kustannusten Kohtuullistaminen	2006		Vammaisneuvoston vetoomus yksityisille kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelutuottajille	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 5.
Vammaisten henkilöiden omaehtoinen kulttuurituotanto	Vammaisten – ja vammattomien henkilöiden kohtaaminen taiteen avulla	2005		Mikkelin kansalaisopisto	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 5.
Liikuntatarjonnan laajentaminen / luonnossa ja ympäristössä liikkuminen	Ohjattua liikuntatarjontaa kaikille / kaupungin ja järjestöjen yhteistyö	2007	Tuntiohjaajan kokoaikaistaminen	Mikkelin kaupungin liikuntatoimi, ESLi ry, WEP-projekti	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 5.
Kokeilu ilmaisesta kulkemisesta paikallisliikenteessä/ matalalattiabussien lisääminen	Osallistumismahdol-Lisuuksien paraneminen	2006-2008		Mikkelin kaupunki/ kaupunkikortti-järjestelmä, seuranta MAMK	Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä 5.

8 VAMMAISPOLIITTISEN OHJELMAN TOTEUTUS

Mikkelin vammaisneuvosto on kokouksessaan 3.6.2004 sitoutunut ohjelman toteuttamiseen.

Mikkelin kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunta 24.8.2004 § 190
Mikkelin kaupunginhallitus 30.8.2004 § 12
Mikkelin kaupunginvaltuusto 6.9.2004 § 106

Vammaispoliittisten työryhmien arviointikokoukset pidetään vuosittain loka-marraskuussa. Vammaisneuvoston sihteeri kutsuu kokoukset koolle, huolehtii käytännön järjestelyistä, toimii kokousten sihteerinä ja kirjaa ohjelmaan mahdollisesti tehtävät muutokset. Seudullisen vammaisasiamiehen aloitettua toimessaan arviointikokoukset siirtyvät kokonaisuudessaan hänen vastuulleen.

LÄHTEET

Amkill, T. E., Eriksson, E. & Amkill, R. 2000. Palveluiden dialoginen kehittäminen kunnissa. Sektorikeskeisyydestä ja projektien kaaoksesta joustavaan verkostointiin. Stakes raportteja 253. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 759/1987.

Heino, T. & Orrainen, M. 2003. ESR-viitekehyksen teemaevaluointi. Paikallinen kumppanuus. Helsinki: Oy Edita Ab.

Hyppönen, H. 1999. Käyttäjistä muokkaajiksi: Ikääntyvien ja vammaisten henkilöiden osallistuminen kaikille sopivaan suunnitteluun. Teoksessa Nouko-Juvonen, S. (toim.) Pyörätuolitango. Näkökulmia vammaisuuteen. Helsinki: Oy Edita Ab, 127-153.

Hyyryläinen, T. & Kangaspunta, K. 1999. Paikallinen kumppanuuspääoma. Tapaustutkimus kumppanuudesta sosiaalisen pääoman rakentajana. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Mikkeli. Julkaisuja 63. Mikkeli.

Hyyryläinen, T. & Luostarinen, S. 1999. Sisuhankkeet. Työllisyyttä luovan kumppanuuden hankekenttä 1998. Helsinki: Oy Edita Ab.

JOIN-hanke. 2003. Mitä on syrjintä ja syrjimättömyys. http://www.join.fi/suomi/syrjimattomyys.html. Päivitetty 22.12.2003. Luettu 13.4.2004.

Järvikoski, A., Härkäpää, K. & Pättikangas, M. 1999. Vammaisen henkilön valtaistuminen - palvelujärjestelmän avulla vai ilman sitä? Teoksessa Nouko-Juvonen, S. (toim.) Pyörätuolitango. Näkökulmia vammaisuuteen. Helsinki: Oy Edita Ab, 103-126.

Kanerva, R. 2004. Osallisuus, vuoropuhelu ja ihmiskuvat. Teoksessa Kjellberg, S. & Kanerva, R. Luonteva kaupunki arvojen valossa. Tampere: Juvenes Print- Tampereen yliopistopaino Oy, 72-104.

Kanerva, R. 2004. Osallisuus, vuoropuhelu ja demokratia. Teoksessa Kjellberg, S. & Kanerva, R. Luonteva kaupunki arvojen valossa. Tampere: Juvenes Print- Tampereen yliopistopaino Oy, 239-254.

Kivisaari, S. 2002. Miten luoda yritysten ja julkisen sektorin kumppanuus? Dialogi 6, 40.

Kumpuvuori, J. & Högbacka, M. 2003. Vammaisten henkilöiden ihmisoikeudet Suomessa. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2003:10. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kyllönen, E. & Kurenniemi, M. 2003. Asunto ja elämänkaari. Katsaus asumisen laatua koskevaan tutkimukseen. Stakes. Aiheita 23/2003. Helsinki: Stakesin monistamo.

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977.

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000.

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987.

Lampinen, U. & Turunen, N. 2002. Palvelun käyttäjien kokemuksia, näkemyksiä ja toiveita Mikkelin kaupungin vammaispalveluista. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. Opinnäytetyö.

Matikka, L. M.1999. Elämänlaatu vammaispalvelujen tavoitteena. Teoksessa Nouko-Juvonen, S. (toim.) Pyörätuolitango. Näkökulmia vammaisuuteen. Helsinki: Oy Edita Ab, 7-23.

Mikkelin kaupunki. Toimintakertomus 2003.

Neittaanmäki, L. 2004. Vammaispalvelurakenteen kehitys uudessa Mikkelissä. Selvitys vammaispalvelujen rakenteen uudistumisesta kolmen kunnan yhdistymisen prosessissa. Julkaisematon.

Perusopetuslaki 628/1998.

Pohjola, A. 1993. Asiakas sosiaalityön määrittäjänä. Teoksessa Granfelt, R., Jokiranta, H., Karvinen, S., Matthies, A-L. & Pohjola, A.(toim.) Monisärmäinen sosiaalityö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 55-95.

Räty, T. 2002. Vammaispalvelut. Vammaispalvelujen soveltamiskäytäntö. Helsinki. Kynnys.

Salonpää, H. 2003. Vammaisneuvostopäivät: Syrjimättömyys on oikeutemme. IT-lehti 10, 6.

Siiskonen, P. 1999. Esipuhe. Teoksessa Hyyryläinen, T. & Kangaspunta, K. Paikallinen kumppanuuspääoma. Tapaustutkimus kumppanuudesta sosiaalisen pääoman rakentajana. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Mikkeli. Julkaisuja 63. Mikkeli.

Sosiaalihuoltoasetus 607/1983.

Sosiaalihuoltolaki 710/1982.

Suomen perustuslaki 731/1999.

Stakes. 2002. Palveluketjusanasto. Itsenäiseen suoriutumiseen liittyviä käsitteitä. http://www.stakes.fi/oske/terminologia/sanastot/pketju.htm#Itsenäiseen. Päivitetty 1.7.2003. Luettu 25.5.2004.

STM. 2003. Vammaisten ihmisten asumispalveluiden laatusuositus. Yksilölliset palvelut, toimivat asunnot ja esteetön ympäristö. Sosiaali- ja terveysministeriö oppaita 2003:4. Helsinki: Edita prima Oyj.

Tujula, P. 2003. Esteettömyyden edellytykset. Teoksessa Tujula, P., Kaski, M. & Jokinen, I. (toim.) Esteetön perhepuisto ja liikuntapolku. Opetusministeriö. Liikuntapaikkajulkaisu 85. Tampere: Tammer-Paino Oy, 12-13.

Verhe, I. 1997. Esteettömät liikuntatilat. Opetusministeriö. Liikuntapaikkajulkaisu 63. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Yhdenvertaisuuslaki 21/2004.

Kannen valokuva Aarno Vihantola, Mikkelin seudun selkäyhdistys ry.

Yhteistyökumppanit vammaispoliittista ohjelmaa laadittaessa Liite 1.

Työministeriö
Suomen Kuntaliitto

Valtakunnallinen vammaisneuvosto

JOIN-hankkeen alaprojektit:

Dublin, Irlanti

Hampuri, Saksa

Espoo

Helsinki

Turku

Vantaa

Mikkelin ystävyyskaupunki:

Ostholstein, Saksa

Vammaisfoorumin kokoonpano Liite 2.

Anne Hyytiä-Hassinen, puheenjohtaja, vammaispalveluohjaaja, Mikkelin kaupunki
Liisa Aro, sosiaalityöntekijä, Savonlinnan kaupunki
Ilkka Asikainen, sosiaaliasiamies, Vaalijalan kuntayhtymä
Susanna Helminen; kuntoutussihteeri, Kuurojen liitto ry
Tiina Honkanen, Mikkelin klubitalon toiminnanohjaaja, Aivovammaliitto ry
Anitta Huotari, YTM, lehtori, Mikkelin ammattikorkeakoulu
Päivi Karttunen, kehittämispäällikkö, Honkalammen kuntayhtymä
Liisa Kilvensalmi, johtaja, Mikkelin Palvelutalo, Invalidiliitto ry
Saila Korhonen, KTM, lehtori, Diakonia-ammattikorkeakoulu, Pieksämäen yksikkö
Anja Lehtonen, lääninsosiaalitarkastaja, Itä-Suomen lääninhallitus
Anja Manninen, TtL, yliopettaja, Diakonia-ammattikorkeakoulu, Pieksämäen yksikkö
Jarmo Mynttinen, puheenjohtaja, Mikkelin vammaisneuvosto
Pauli Nieminen, kuntoutusohjaaja, Etelä-Savon sairaanhoitopiirin ky.
Marja-Leena Partanen, aluesuunnittelija, Hengitysliitto Heli ry
Helena Pesonen, sosiaalityöntekijä, Juvan kunta
Eeva Rossi, aluesihteeri, Kehitysvammaisten tukiliitto
Pirjo Räsänen, vammaishuollon erityistyöntekijä, Ristiinan kunta
Mali Soininen, yksikönjohtaja, Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Mikkeli
Helena Valentin, projektisihteeri, Itä-Suomen alueellinen romaniasiain neuvottelukunta
Kauko Väisänen, puheenjohtaja, Mikkelin seudun invalidit ry
Reijo Väisänen, jäsen, Mikkelin vammaisneuvosto
Teijo Ylönen, Työvalmennuskeskuksen johtaja, Savoset, Mikkeli
Sanna Kukkonen, sihteeri, viittomakielentulkki, Mikkelin kaupunki

Vammaispoliittisen ohjelman laatimisen ajaksi Vammaisfoorumiin nimettiin lisäksi:
Hellevi Hoviniemi, vammaispalvelupäällikkö, Mikkelin kaupunki
Jorma Telkkä, toimistopäällikkö, sosiaali- ja terveyslautakunnan jäsen

Vammaispoliittisen ohjelman työryhmät Liite 3.

Työryhmä 1. / Asuminen ja elinympäristön toimivuus

Leena Herranen	Etelä-Savon sairaanhoitopiirin ky.
Tuulikki Kettula	Mikkelin tuomiokirkkoseurakunta
Tapio Laine	Mielenterveyden keskusliitto
Jarmo Mynttinen	Mikkelin vammaisneuvosto
Kalle Nieminen	Mikkelin kaupunki
Pekka Pokkinen	Kehitysvammaisten tukiliitto, Etelä-Savon tukipiiri
Maija Rautio	Invalidiliitto ry, Etelä-Savon sairaanhoitopiirin ky

Työryhmä 2. / Koulutus

Keijo Kirjavainen	Mikkelin kaupunki, Vanamon koulu
Riitta Kurki	Miketek, Hengitysliitto Heli ry
Kirsi Mertaoja	Mast, Uuden mahdollisuuden koulu
Hilkka Niskanen	Mikkelin Virike ry
Kalevi Pesonen	Mikkelin vammaisneuvosto
Virpi Siiskonen	Etelä-Savon Cp-yhdistys
Pauliina Viitamies	Mikkelin kaupunki

Työryhmä 3. / Tiedotus, tiedonsaanti ja asenneilmapiiri

Katri Kuurne	Virike ry
Raili Puntanen	Mikkelin kaupunki, vammaispalveluyksikkö
Leena Sten	Mikkelin kaupunki
Jukka Tikkanen	Otavan opisto, tiedotuslinja
Pauli Valkonen	Mikkelin vammaisneuvosto
Aamo Vihantola	Mikkelin seudun selkäyhdistys ry
Outi Virtakallio	Omaiset mielenterveystyön tukena ry
Kauko Väisänen	Mikkelin seudun invalidit ry

Työryhmä 4. / Työllistyminen ja työelämä

Satu Hasanen	Mikkelin seudun invalidit ry
Pertti Kilpinen	Mikkelin vammaisneuvosto
Antti Lampinen	Mikkelin vammaisneuvosto
Juhani Oksman	Mikkelin kaupunki
Päivi Poikolainen	Työllistymisen palvelukeskus
Raija Rantalainen	Mikkelin työvoimatoimisto, TE-keskus
Arja Sallinen	Vaalijalan kuntayhtymä, Luotsi-projekti

Työryhmä 5. / Vapaa-aika ja kulttuuri

Sanna Airas	Mikkelin kaupunki
Jouko Kammonen	Mikkelin vammaisneuvosto
Kari Keränen	Mikkelin vammaisneuvosto
Sirpa Lehtinen	Mikkelin kuurojen yhdistys
Leevi Piispa	Mikkelin sairaalat
Matti Poutiainen	Mikkelin kaupunki, erityisliikunta
Marko Suhonen	Mikkelin seudun invalidit ry
Leila Viherpelto	Mikkelin kaupunki, psykiatrian päiväkeskus

Ryhmien ohjaajana toimi Merja Kämppi Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen Etelä-Savon yksiköstä.